

HEINRICH
BÖLL
STIFTUNG
DERNEĞİ
TÜRKİYE
TEMSİLCİLİĞİ

Bu görüş yazısı, 'Foreign Policy for the 21st Century; Peaceful, Equitable, and Dynamic Turkey' başlıklı proje kapsamında Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği tarafından [Uluslararası İlişkiler Konseyi](#) ve [Global Akademiye](#) sağlanan destek çerçevesinde hazırlanmıştır.

Bu yazıya atıf için: Çiğdem Üstün, "Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Türk Dış Politikasına Etkisi" Panorama, Çevrimiçi Yayın, 06 Aralık 2022, <https://www.uikpanorama.com/blog/2022/12/06/cu/>

Telif@UIKPanorama. Çevrimiçi olarak yayımlanan yazıların tüm telif hakları Panorama dergisine aittir. Aksi belirtilmediği sürece, yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK, Global Akademi, Panorama Yayın Kurulu ile editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Türk Dış Politikasına Etkisi

Çiğdem Üstün

24 Şubat 2022 birçok ülkenin dış politika yöneliminde dönüm noktası oldu. Finlandiya ve İsveç uzun süredir devam eden bağlantısızlık politikalarını terk ederek NATO üyesi olmaya karar verdiler. AB, Rusya'ya yaptırımlar uygulamaya başladı ve Rus enerji kaynaklarına bağımlılığını azaltmak için adımlar attı. Türkiye bu yaptırımlara ve Rusya karşıtı kampa katılmazken, Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Ukrayna yanlısı bir tutum geliştirdi. Türkiye Dışişleri Bakanlığı, Rusya'nın Ukrayna'nın Donetsk, Luhansk, Herson ve Zaporija bölgelerini ilhak etme kararını tanımadığını [belirtirken](#), Türkiye'nin Bayraktar TB2 insansız hava araçları savaşta Türkiye'nin görünürlüğünü artıran ve ezber bozan araçlar olarak adlandırılmaya başlandı. Nitekim, Ukrayna Savunma Bakanlığı, Haziran 2022'ye kadar Türk silah şirketi Baykar'dan 50 silahlı insansız hava aracı aldığını [açıkladı](#).

Ukrayna topraklarına yapılan saldırının hemen ardından Türkiye, işgali savaş olarak isimlendirmiş ve Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu savaşan devletlere ait savaş gemilerinin bağlı oldukları limanlara dönmek dışında Boğazlardan geçişlerinin engellenmesi ve Rus savaş gemilerinin Karadeniz'deki karargahları ile Akdeniz'deki misyonları arasındaki hareketliliğin önemli ölçüde sınırlandırılması anlamına gelen, "[Türkiye'nin] Montrö Sözleşmesini uygulayacağını" [açıkladı](#).

Öte yandan, İsveç ve Finlandiya'nın NATO üyeliği başvuruları, Türkiye'nin bu yapıda eşit oy hakkına sahip bir müttefik olduğunun ve oyunun önemli olduğunun altını bir kere daha çizmiştir. Türkiye, Finlandiya ve İsveç'in, PKK bağlantılı PYD'ye verdikleri destek ve 2019'dan beri Türkiye'ye uyguladıkları silah ambargosu nedeniyle üyeliklerine karşı çıktı. Haziran 2022'nin sonunda Türkiye, Finlandiya ve İsveç arasında "Finlandiya ve İsveç'in YPG/PYD'ye ve Türkiye'de FETÖ olarak tanımlanan örgüte destek vermeyeceğini" ve "Finlandiya ve İsveç'in şu anda Türkiye'ye bir silah ambargosu uygulamadığını teyit ettiğini ve İsveç'in NATO müttefiklerine silah ihracatı konusundaki tutumunu değiştireceğini" belirten bir [Üçlü Memorandum](#) imzalandı.

Bunlara ilaveten, Ukrayna'daki savaşın başlamasından bu yana Türkiye'nin uluslararası alanda arabulucu olarak hareket edebilecek bölgesel bir güç olarak konumunu güçlendirdiği görülmektedir. Ukrayna ile Rusya arasındaki tahıl anlaşmasında kolaylaştırıcı rol oynayan Türkiye'nin pozisyonu ve yapılan anlaşma BM Genel Sekreteri Antonio Guterres tarafından "umut ışığı" olarak [nitelendirildi](#). Anlaşmanın uygulanmasını izlemek üzere İstanbul'da Ukrayna, Rusya ve Türkiye temsilcilerinin de aralarında bulunduğu bir Ortak Koordinasyon Merkezi kuruldu. Ağustos 2022'den bu yana [Ukrayna'dan 122 sefer ve Ukrayna'ya 144 sefer](#) bu merkez üzerinden gerçekleştirildi. Türkiye'nin bir diğer kolaylaştırıcı çabası da Rusya ile Ukrayna arasında savaş esirlerinin takas edilmesi olmuştur. Türkiye ve Suudi Arabistan'ın aracılığıyla Eylül 2022'de [200'den fazla savaş esiri serbest bırakıldı](#).

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın başlangıcından bu yana Türkiye'nin kendisini Rusya karşıtı olmadan Doğu ile Batı arasında dengeleyici bir aktör olarak sunmak için adımlar attığı gözlemleniyor. Geçmişte, Türkiye'nin Karadeniz'deki rolü özgün bir rol olarak görülmüştür. Bir NATO müttefiki olmasına rağmen, bölgedeki Amerikan varlığını desteklememiş ve

Romanya gibi diğer müttefiklere karşı çıkmıştı. Mevcut Türk dış politikası ise, NATO üyeliğini vurgularken, Doğu ile diplomatik kanalları açık tutarak her iki tarafı da birbirine bağlamaktadır.

Eksen kayması kavramı uzun süredir Türk dış politikasının ana tartışma temalarından biri olmuştur. Rusya ile stratejik ittifak olasılığı, özellikle Türkiye'nin Rusya'dan S-400 füzeleri satın almasından bu yana, gündemi işgal etmektedir. Fakat, Türkiye ve Rusya'nın Suriye, Libya, Ukrayna gibi çatışma bölgelerinde çıkarları ve politikaları birbirine zıt düştüğünden, bu iki ülkenin stratejik müttefik olarak değerlendirilebileceğini varsaymak yanlış olur. Türk yetkililer, Türkiye'nin Ukrayna'nın toprak bütünlüğü ve egemenliğini desteklediğini defalarca belirtmiştir. Türkiye, Rusya'ya yönelik yaptırımlara resmi olarak katılmamasına rağmen, hiçbir kurum veya kişinin yaptırımları ihlal etmesine de [izin vermemeye](#) özen göstermektedir.

Ukrayna'daki savaş ve Türkiye'nin Batılı müttefikleri ile Rusya arasında artan gerilim, insani güvenlik açısından da önemli sonuçlar doğurmaktadır. Ukrayna'nın toprak bütünlüğü ve egemenlik haklarının korunması öncelik olmakla birlikte, Rusya'dan gelen enerji kaynaklarına bağımlılık, özellikle Avrupa ülkeleri üzerinde, enerji fiyatları arttıkça ve vatandaşların hoşnutsuzluğu arttıkça giderek daha fazla yaratmaktadır. Bu kapsamda, alternatif enerji kaynaklarına erişim ve kaynakları çeşitlendirme ihtiyacı, AB ülkelerinin siyasi ve ekonomik gündemlerinde en acil konulardan biri haline gelmiştir. Burada, Türkiye jeopolitik konumu, alternatif enerji kaynaklarını Avrupa'ya bağlama potansiyeli ile bir kez daha dikkat çekmektedir. Türkiye'nin bölgesinde enerji merkezi olma arzusu yeni olmasa da alternatif enerji yollarına duyulan ihtiyaç her zamankinden daha acildir. Nitekim, kısa vadede Avrupa ülkelerinin ihtiyaçlarını karşılamak için yenilenebilir enerji kaynakları ve altyapısı kurulması mümkün olmayacağından, kömür ve nükleer enerjiye yönelmek ve alternatif doğal gaz kaynakları bulmak şart gözükmektedir.

Bu nedenle, Türkiye'nin meşhur jeostratejik konumunun ve Doğu ile diplomatik kanalları açık tutma yeteneğinin, müttefikleriyle ilişkilerinde elini güçlendirdiği görülmektedir. Bununla birlikte, Şanghay İşbirliği Örgütü'ne katılma gibi, Türkiye'nin Doğu ülkeleriyle daha fazla uyum içinde olduğunu gösterecek açıklamalar, jeopolitiğin yükselişte olduğu bir dönemde Türkiye'nin niyeti konusundaki şüpheleri artırma potansiyeline sahiptir. Türkiye'nin Batılı müttefikleri ile Rusya arasındaki gerilim artarken, bölgede ve küresel düzeyde bir dengeleme politikasının başarılı olması da gittikçe daha zor gözükmektedir.

Benzer şekilde, Rusya'nın gelecekte Türkiye ile Batı arasındaki ayrışmayı artırmak için çabalarını artırdığını görmek şaşırtıcı olmayacaktır. Bu noktada Avrupa da dahil olmak üzere dünya çapında artan sağ popülist siyaseti de göz önünde bulundurmak gerekir. Siyasi retorik giderek kutuplaşmakta ve "bize karşı onlar" vurgusu her geçen gün artmaktadır. Önceki seçim dönemlerinde görüldüğü üzere, Türkiye'nin Avrupa ile ilişkisi sadece bir dış ilişkiler meselesi değil, aynı zamanda hem bu ülkelerdeki hem de Türkiye'deki kimlikleri yansıtan bir iç mesele olduğu için geleceğin Türkiye ile Avrupa ülkeleri arasındaki diplomatik çekişmelere ve gerginliklere yatkın olacağı rahatlıkla öngörülebilir. Böylesine kırılgan ve gergin bir siyasi ortamda, Türkiye'nin bölgedeki geleneksel yaklaşımı, sadece bölge ülkeleriyle değil, daha küresel düzeyde uluslararası mekanizmalarla ilgili olarak da gelecekteki çabalarında yol gösterici olabilir. Bu nedenle Türkiye, Batı ittifakındaki konumunu da göz önünde bulundurarak, Doğu ülkeleriyle diplomatik kanalları açık tutmaya ve dostane ilişkiler içinde olmaya devam etmelidir.

Doç. Dr. Çiğdem Üstün, İstanbul Nişantaşı Üniversitesi

Doç. Dr. Çiğdem Üstün, Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun olduktan sonra University of East Anglia'da Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Çalışmaları alanında yüksek lisansını tamamlamıştır. Doktorasını University of Limerick, İrlanda'da Avrupa Birliği ve Türkiye güvenlik kültürleri üzerine tamamlamıştır. Avrupa Birliği alanında doçent olan Üstün, İstanbul'da Nişantaşı Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir. Araştırma alanları olan AB-Türkiye ilişkileri, AB ve Türkiye komşuluk politikaları üzerine ulusal ve uluslararası yayınevleri tarafından basılmış kitap ve makaleleri bulunmaktadır.